

କମଳ-କଳି ।

ଶ୍ରୀସୀତାନାଥ ବ୍ରହ୍ମ ଚୌଧୁରୀ ।

ବେଢ଼ ବାବ୍ ଅନା ।

প্রকাশক—

শ্রীনিবারণচন্দ্র ব্রহ্ম চৌধুরী,
ভালুকমারী, পোঃ শেৰফান্‌গুড়ী,
খুবড়ী (আসাম ।)

প্রথম ভাস্কৰণ ।

১৯২৫ ।

আসাম-বড়ো-জননীৰ স্মৃস্তান,

কৰ্ম্মবীৰ

শোভাৰাম ব্ৰহ্ম চৌধুৰী ককাই দেৱৰ

পৱিত্ৰ স্মৃতিত ।

সূচী

তুর্গি	১	ভবত	৭০
আরাহন	৪	বন্দো	৭৩
স্মৃতি	৮	আত্মবল	৭৪
প্রভাঙ্গা	১১	প্রেম	৭৫
তেঙ	১৪	সমর্পণ	৭৬
তটিনী	১৯	কবি	৭৭
উষা	২১	কবিতা	৭৮
সাক্ষা গীতি	২৪	জীবন-পথ	৭৯
শবৎ-গীতি	২৭	যাত্রী	
উদ্দাপনা	৩০	বৃষজ্ঞা	৮১
শোক আর শান্তি	৩৩	উল্লাহ-গীতি	৮৬
জীবন-তবগী	৩৫	মানস-গীতি	৯১
দধীচিলৈ	৪২	কস্মীবীর ও শোভাৰাম	
		ব্রহ্ম চৌধুরী	৯৩
বিদায়-অশ্রু	৪৫	লক্ষ্য	৯৬
মুক্ত-বাণী	৫২	মিনতি	৯৮
প্রার্থনা	৫৩		
নিবেদন	৫৯		
মানব-ভাগ্য	৬৪		
মাতৃদেৱা	৬৬		

কমল-কলি ।

ভূমি ।

১

পূর আকাশৰ পৰা দিনপতি
সুদূৰ পশ্চিমে যায়,—
কৰ্তব্য কৰম প্ৰবল উচ্চাছে
কৰেছি আনন্দে সুমধুৰ হাঁহে,
আলোকে নিখিল জগত ডাঙে;
—সিষে তৰ গুণ গায় ।

২

জোড়নাময়ী সুন্দৰী বৰুণী
কোলে প্ৰিয়তম পতি,—
আনন্দ-প্ৰেমত পূৰিতা হৃদয়,
কি সুখৰ নোঁত হৃদয়ত বয়,
বদনত হাঁহি সুখৰ আশয়,
ভাতো যে তোমাৰ স্তুতি ।

কমলকলি

৩

নাচেহি সাগৰ, গায় তটিনীয়ে
“কুলু কুলু” সুধা গান,—
স্তব্ধ আকাশভেদী হিমালয়,
আনন্দৰ অশ্রু নয়নত বয়,
বাজে কাৰ সুৰ ? মহিমা বৰ্ণয় ?
হে প্ৰিয়, তোমাৰে নাম ।

৪

উপৰে সুন্দৰ সুনীল আকাশ
জোন-নক্ষত্ৰৰ সতে,—
তলত প্ৰিয়া জননী আনাৰ
বসুন্ধৰা, শ্যাম-শস্যৰ আধাৰ,
শোভাৰ প্ৰতিমা, প্ৰীতি-পাৰাবাৰ,
হে নাথ, তুমি যে তাতে !

৫

সুন্দৰী বসন্ত কুসুম ভূষণে
আনন্দে যেতিয়া আহে,—
প্ৰকৃতি বঙ্গিনী আত্মহাৰা সুখে,
গীতৰ লহৰী বয় সুধামুখে,
সেই গীত-গোন্ধ আনন্দৰ বৃকে,
তোমাৰ নাম যে ভাহে ।

৬

ভোমারে নাম গায়, ধরেছি জান

—গীতাকুল বীণ ধনি;

অনলতো প্রভু, ভোমার প্রকাশ,

মলয় পঙ্কজে ভোমার আভাস,

নীৰ-শূন্ত-প্রাণ নিখিলে বিকাশ;

ভোমার তুলনা তুমি ।

আরাহন ।

১

আজি আইঁ তাই, আইঁ সরে
 —আনন্দৰ দিনে,
মিলিজুলি বিভুগীত
 গাওঁ বঙ্গ মনে ।

২

আজি প্রকৃতি দেবীয়ে কিবা
 বিমোহিনী বেশে,
জগত-মঙ্গল-গীত
 গাইছে উলাহে ।

৩

আজি তটিনী মাতিছে বঙ্গে,
 সুমধুর মাত,
শুনিলে তাপীৰ আহা,
 প্রাণে লাগে শাঁত ।

অন্যঅন্যকাল

৪

আজি কুলিয়ে বজার বাঁহী
স্থলজিত স্তবে,
সখিয়তী গায় গীত,
মন প্রাণ হবে !

৫

আজি স্বৰ্গ, পতাল, মর্ত্য
আনন্দে হাঁহিছে,
ভক্তি ভবে বিভূপদে
প্রাণ উচর্গিছে ! -

৬

আজি আইহি আমিও ভাই,
এনে শুভ দিনে,
গাওঁ বিভূ গীত, নমো
বিভূর চরণে !

৭

আজি দিম বিভূপদে বঙ্গ
আত্মবলি দান,
নাস্তিক্য মহাত্ম,
— হৃদয় শ্মশান ।

কমলবৰ্ণ

৮

আজি পৃথিম ষ্টিৰ পদ
লভিম উভাহ,
লভিম নীৰৱ আৰু
গুচাম এলাহ ।

৯

আজি আহাঁ ভাই, সৰে আমি
কণ্টক জাতিৰ
বিনাশিম, কৰিমহি
নিষ্কণ্টক চিৰ ।

১০

আজি উলাহে আমাৰ পথ
কৰোঁ পৰিষ্কাৰ,
বিনাশোঁ কণ্টক ৰূপ
অজ্ঞান আমাৰ ।

১১

আজি আঙুৱাওঁ কৰ্ত্তব্যত
মিলিজুলি হই,
কৰ্ম মানৱৰ প্ৰাণ,
— কৰ্ম আছে বই ।

কমলকলি

১২

আজি আহ, ভাই, আহ সরে
 — আনন্দৰ দিনে, —
দেশজননীৰ দুঃ
 কষ্টে যতনে, ।

১৩

আজি বুকু বান্ধি আই, ভাই,
 কঠিন-কোমলে,
সম্মুখে কর্তব্য বহু,
 সাধোঁ প্রাণ-বলে ।

স্মৃতি ।

১

পৰিছে মনত সেই
লবালি কথা,—
গাইছিলোঁ কত হায,
বিভূৰ গাথা ।

২

তুলিছিলোঁ গোন্ধ-ফুল
কতনা সুখে,
গাঁথিছিলোঁ কত মালা
ফুলনি বুকে ।

৩

তোরে হইছিল বোধ
স্বৰ্গ মৰত
অভিন্ন, হাঁহিব আক
আনন্দ-সৌত ।

৪

বজ্রত কোমুদী-স্নাত
ধরণী মাজে,
লবি যু'বিলিলোঁ কত
আনন্দ-মাজে ।

৫

মলয় বতাহ অ'দ
সজ্জিত-'বাল,
পুষ্প-গোন্ধে বড়াইছিল
আনন্দ-বন ।

৬

কটিনী কলিষ যেন
তরায অতি
গাহছিল অশ্রুহীন
আনন্দ-গীতি ।

৭

দুখ, শোক, হাহাকাৰ
বিবহ, ভয়,
নাজানিছিলোঁহি একে
নৈবাশ্র, ক্ষয় ।

অকলঙ্ক

৮

শত্রু-মিত্র, মোর-পঙ্ক
নাছিল মোর,
—চিত্ত মোর মুক্তাকাশ—
বিশ্মল বর ।

প্রতীক্ষা ।

১

বোদকবে তপ্ত মহামকতুমি মাঝে
পথ সংসারব,
ক'তা সুশীতল, নাব প্রাণ জ্বৰ কৰা,
ছয়া শাস্তি-কৰ ?

২

ইহেম সুদীৰ্ঘ পথে গই আছোঁ প্রভু,
পৰাই পুৱাব,
অসংখ্য যাত্ৰাব কত শুনিছোঁহি ইয়,
বৰ হাহাকাৰ !

৩

ক'তা পানী, ক'তা ছয়া, ক'তা শান্তি সুখ,
ক'তা প্রেম-গীতি ?
ভোমৰা গুঞ্জন ক'তা, মলয়, কুহুম,
কুলি, সখিয়তী ?

৪

শান্তির স্বৰ্গ ক'তা গীত অঙ্গর ব,
নন্দনকানন ?
অমৃতবাহিনী ক'তা নদী মন্দাকিনী
“কুলু কুলু” শ্রবন ?

৫

মাথোঁ ইয়ে বোদতপ্ত শান্তি-প্রাণহর
অগ্নি ভয়ঙ্কর,
অসহন অতিশয়, ক'তা তার মাজে
প্রাণ-জুর-কর ?

৬

সহিছে, কতনা প্রভু, সহস্র বাতনা
নাৰবে কাতবে,
আত্মবাইচিলোঁ কত প্রাণ-পণ করি
মহা উচ্চাহেবে ।

৭

আরু যে অসহ্য প্রভু, নোরাবোঁ সহিব
চরণ নচলে,
তৃষ্ণাত ফাঁটিছে হিয়া অগ্নিসম : বোদে
পরাণ যে জ্বলে ।

কমলকলি

৮

লাহে লাহে নামি সউ অ'হে মিলৈগিনী
অঙ্ককাৰ কৰি,
ই এঙ্কাৰ বকনাত দিব কোনে ঠাই
সগাদৰ কৰি

৯

বহি ব'হে। পথত পুত্ৰ কণ্ঠাগত ৫'ণ
বিসম ভূষণত
তুমি আহি প্ৰেমময়, তব প্ৰেমহাতে
নম্পাসিবা গাত ?

১০

মই যে বৈৰ্ভোতি প্ৰভু, তব পথ চাই
সগায় বিজান,
সহায়ক হও তুমি নেদেখিব, বাক
মোৰ যদি দান ?

১১

শান্তি প্ৰেম বৰুণাৰ মুক্তি ধৰি আহ
চাম চকুমেলি,
পাহৰি সকলো দোষ প্ৰেম-বুকে তব
লবা লোক তুলি ।

তেওঁ ।

১

জোন-তৰা জীন বাতি নিজম এক ব অতি

মৰত-লোক,—

ঢালি দি হৃদয়ে মোৰ বিবহ-বিবাদ ঘোৰ,

নৈবাশা, শোক,—

চকুলো ময়ন কোনে,

কাঙ্ক্ষণ্য বচনে, মনে,

যেন শেহ আলিঙ্গনে

বোৱাই শোক,

জলেহি বিদায় চিৰ, গল সেই পৰতীৰ—

অজ্ঞাত-লোক ।

২

নাই নাই তেওঁ হাঁয়, লৈছেহি চিৰ বিদায়
নাশাম আক,
ভাহি থকা গাত তাৰ কৰুণতা, দয়াভাৱ,
বাৰহ নাক,
পবিত্ৰতা সীতি আশি,
মুখৰ কোমল কান্ধি,
হৃদয়ত বিভূৰ্ত্তি
কতনো বাক,
নাই, নেদেখিম হাঁয়, লৈছেহি চিৰ 'এদায়'
নাশাম আক ।

৩

উচ্ছসিত হৃদি কথা। সুখ-হুখ কত বাক্তী
আছিল মনে,
মোৰে' শোক অশ্রুভাৰ বধা ঘেন দিলে তাৰ
বিদায় ক্ষণে !

নোবাৰিলোঁ গাৰ কথা,
হৃদয় যাতনা বাহা,
বিষাদ-কোমল গাথা
বিদায়-ক্ষণে !
উচ্ছসিত হৃদি-কথা সুখ-দুখ কত বাহা
এলাহি মনে !

৪

কত বাতি দিন ধৰি তৰ দাপ-গুণ স্মৰি
শোকৰ গীত,
গাওঁ ভগা বাহা ম'তে শোক-তপ্ত-চকুলোতে
আকুল চিত ।
পৰপাৰে তেওঁ বহি,—
কৰুণ সঙ্গাত গাহি
শোকৰ সাগৰে ভাহি
আকুল-চিত
নাকান্দেনে কোন দিন ? নেচায়নে মোৰ দীন
ই মূৰতিত ?

কমলকানি

৫

শোকত আকুল মন বহি অতি নিবজন
কুসুম বনে
তেবোঁ ভাবে বোধ হয় আমাৰেঁহে কথাচয়
বাতি ও দিনে ।
শোকত মতৰ শ্রা'য,
হয়ত আহিছে হায,
গোপনে,— নাই বায়
স সাৰ বান,
আমাক দেখিব বানে মিলিছে তদৌৰ ভাবে
নিখিল মানে ।

৬

জ্ঞান তৰা যুড়কাই, ফুলি থকা ফুল পাঁহি,
নিযৰ, বনে,
সুন্দর গগন, মন, সুন্দর সমীৰণ,
পাখীৰ গানে,—

অমলকলি

দেখিছে। হি রূপ তার

প্রীতি-প্রেম-করণাব

উদারতা-বর্ষণাব

বাহি ও দিনে !

আছে আছে তেওঁ আছে, সঙ্গোপনে মিলি আছে

নিখিল সনে !

তিনি ।

2

দাচি নাচি হাহি আপোন মনে
সুখে গই আছ। তুমি,
হৃদে অতুলনা ভকতি,
পৱিত্ৰ প্ৰেমৰ সুগীতি
মুক্ত ভোমাৰ উঠিছে সদা’
সুখ! “কুলু কুলু” ধ্বনি !

22

বিবাহ বিজ্ঞাপন নামানা একো
 মাথোঁ গই আছাঁ হাঁয়,
 বাতিদিন ধৰি উছাহে;
 বিভুপ্রেমে শৰীৰ ভাহে,
 ডখাপিতে। তুমি কোৱাঁছি মাথোঁ
 "মিছা" সময় যে যায়।"

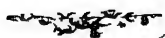
କମଳକାଳି

9

বুজিছাঁহি তুমি সময়-মূল্য
মোক দিয়াঁহি শিকনি ;
অনন্ত সাগৰ উদ্দেশে,
নাথাকি, উলাহ-হৰিষে
অনন্তহীন সোঁতে সজ্জিত গাহি
তুমি গৈছাঁহি তটিনী !

8

যোবাঁ তুমি যোবাঁ সাগর দিশে
একে। নামানি বিবাম,
মইও বিভূষ উদ্দেশে
উলাহে ধৈর্যে হরিষে
নাথাকি মিছাই কর্তব্য-ধরি
যাব পাৰোঁ নেকি চাম।

উষা ।

১

উজ্জ্বলাই বিশ্ব পূরবে গগনে

আছে, আলঙ্ক-চরণা --

নরীনা উষা কিরণ শোভিতা,

মোহিনী প্রতিমা মধুর হৃদিতা,

কনক-অঞ্চল চরণ-লুপ্তিতা,

হাতত কনকবীণা ।

২

এক্ষার বজ্রনী শুচিল এতিয়া,

আকাশে লুকাল তরা,

বিমল জেউতি শোভিল গগনে,

সর্বপ্রাস্ততীর্থে, বিজন কাননে,

নরীনা জেউতি ভষিল ভুবনে,

জগত আনন্দ ভরা ।

৩

সঞ্জারনো বীণা ঈউ যে বাজিছে
 মোহিনী উষাৰ কৰে,—
 কি মধুৰ স্বৰ, জগত-মোহিনী,
 “উঠা, উঠা এৱে, উঠাছে বাহনৌ,
 পূজাঁহি স্নুগোন্ধ কুসুমাদি আনি
 বিভুক আনন্দ ভৰে ।

৪

“বুকু বান্ধি লোৱাঁ। —পূজাস্তত তাৰ—
 কঠিন-কোমল সঁতে,
 অসি হাতে তৰ অধৰ্ম্মে সংহাৰি,
 —কোমল হৃদয়ে আকোৱালি ধৰি,
 বিশ্ব-বিধাতা প্ৰভু নাম স্মৰি,
 গোৱাঁহি লক্ষ্যৰ পথে ।”

৫

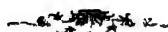
সমস্বৰে গায় শতেক বিহঙ্গ,
 ভোগৰা গুঞ্জৰে ঘনে,
 তটিনী আনন্দে “কুলু কুলু” বোলে,
 দক্ষিণ-মলয় মৃদুগন্ধ বলে
 ঈহিত ফুলৰ গোন্ধ,—গীত বোলে ;
 জগত বুৰিছে গানে ।

৬

জাগে বিশ্ব প্রাণী পল্ল পখী আদি
শব্দে নবান প্রাণ,
তুমিহে নব থাকিবান পৰ্ব
এলাহে অকল শয়, 'ব উপৰি
বচিব সপোন ম'য়া নাক্সা, 'পুৰে,
বিবহ প্রণয় গান ৭

৭

ভেয়া'গ সপোন, শয্যা আলভা
বলো'কি সকলৈ ভাই.
দৌলত্কা-পথ সম্মুখ আমাৰ
পৰি আছে স'তে শোক-দুখভাৰ
বুকুবাঁকা গাহে কৰিম সংহাৰ,
—পাৰ্শ্ব লক্ষ্যৰ ঠাই ।

সাক্ষ্যগীতি ।

১

দিনর প্রথমে বোদর অশ্রু
সক্ষা। আহিছে ধীরে,
তাপিত বিশ্বত অমিয় বরষি
কোমল শাস্তি-করে ।
মৃদুলমধুর নীতল মলয়,
কুসুমগোন্ধ আনন্দ উদয়,
—শুদ্ধ কাম্বিত—শাস্তি-নীরবতা
আনিছে ধীরে,
কর্ম-পরিশ্রান্ত আমার ক্রান্তি
হবিব শাস্তি-করে ।

২

তপ্ত তপনে নাথিছে ঢাকি
যতনে আঁচলে,
সন্ধ্যাতরা ফুলিছে সুনীল-
গনন-কোলে ।
প্রাণ তপন-কিরণে তাপিত,
তাপিত দুখ ও শোক অগনিত,
আমার শব্দে ঢালিব আদর্শ
শান্তির বারি,
সুনীল আঁচলে মলিন মুখ
সুটিব গনন বরি ।

৩

ভোমরা-বাঁজীর পখো-তটিনীর
গীতি মনপ্রাণ হরা,
আনিছে যতনে আঁচল ভরাই
অতি দূরবে পবা ।

কমলকানি

ভূলাব আমাক সি সুধাসঙ্গীতে,
দিব নবশাস্তি শোকভৰা চিতে,
জগতপ্ৰাণীক সুকোমল বুকৈ
জননী বেশে

দিবহি ঠাই, আহিছে সন্ধ্যা
প্ৰথম-দিনৰ শেষে ।

শব্দ-গীতি ।

১

নাই নাই আক অশ্রু-বরষুণ
বরষাৰ নিবন্তৰ,
নাই গগনত মহাগৰজন
কলাবগ। ডাৰবৰ ।
সুকাইছে পথৰ পথ অগনন
—উন্মুক্ত গগনে সূৰ্য্য কিৰণ—
সৌম্য লভিছে তটিনীজীৱন
আনন্দে গাইছে এয়ে,
নাই বৰষাৰ বৰষুণ আক,
শব্দ আহিছে ভৱে ।

২

উপরে সুন্দর সুনীল আকাশ
 শোভিছে শূন্য-কোলে,
 তলত নাচিছে স্ট্যাম-বসুন্ধরা
 আনন্দ হৃদয়তলে ।
 শাবদ মলয় সুখ-বার্তা আনে
 — স্বৰ্গ জননী আহিব ভুরনে—
 অসীম আনন্দে বিশ্ব প্রাণী মনে
 উঠিছে নতুন আশা,
 জননী আনিব আঁচল ভৰাই
 নর সুখ-শান্তিভাষা ।

৩

আছিল জননী সুধাহাঁহি হাঁহি
 লই শান্তি-সুখ গান,
 আনন্দেবে নাচি হল মুকুলিত
 মানর-জীবন ধান ।

কমলকান্দি

উঠিলিহি বই শান্তি-সুখ-সৌ।
ধনা-দুখা, দলো-নিববলী প্রাপ্ত,
সি শান্তিৰ সোতে নিখিল জগত
সুখে আনন্দে ভাঙে,
বৰষাৰ অস্ত্ৰ । নিবমল বেশে
শৰং সুন্দৰ হাঁহে ।

উদ্দীপনা ।

১

কিৰা ভয় তৰ হাঁয়, উছাহ বিহীন,

হে মৌনমুক,

কিহৰ দুখ ?

কণ্টক-পূৰ্বিত জীৱনৰ পথ,

দেখিয়েই কিম্ব হেৰুৱালোঁ তত ?

কথাবা হৃদয়ে সোঁত বোৰতৰ ?

—মলিন মুখ,

ই কণ্টক নাশি হোৱা আশুৱান

নাভাবি স্মৃথ,

নৈৰাশ্চ, দুখ ।

কমলবর্ণি

২

হায়, সম্মুখত মহাসমুদ্র ভাষক,

—মহাগাজনি,

ঢেউ নাচনি !

ভয়ে কিয় তর কণাগত প্রাণ ?

করা বুকু পুত্র পাষণ সমান,

আনন্দে ভহাই দিয়াছি প্রাণক

স্বপ্ন তবণী,

যোর' পান হই গন্তব্য ঠাইত

--তারি তাননি,

—নাচি নাচনি !

৩

দেখি বাবিরবিশণ, মত্ত প্রভঞ্জন,

আশনি পাত,

—গাজনমাত,

কিয় তবু হাঁয়, কম্পিত হৃদয় ?
 জাগিছে মনত মৃত্যুবেহে ভয় ?
 হেৰ'। ভীক, আনা মুখত তোমাৰ
 বীৰবমাত,
 কৰাহি প্রতিজ্ঞা “আগুৰাম মই
 হলেও তাত,
 জীৱনপাত ।”

৪

যদি তুমি নৰ হাঁয়, আঁঠাহি কিয়না
 কৰ্ত্তব্য তোৰ
 পাহৰি ভৱে ?
 তুমি যদি নৰ, কৰ্ত্তব্য নৰৰ
 আছে কত হাঁয়, সাদাঁ সেই বোকা,
 নৰপৰিচয় পাৰিবা তেবেহে
 দানিব ভৱে,
 নহলে তুমিনো মানিব কিহৰ ?
 পশু যে তেবে,
 —সাধা গৌৰৱে ।

— ❦ —

শোক আৰু শান্তি ।

১

শোক কলেহি শান্দিক “শুনা শান্তি. এই
 পৃথিৱী মোৰ,
তুমি পৰবাজ্যে আহি কৰিছাহি বাস,
 অন্তায় বৰ ।

২

“মোৰ প্ৰবল প্ৰতাপে শাসিত ৰাজ্য,
 শোকৰ ঘোৰ ;
ক তা শান্তি-প্ৰেম-স্নেহ, প্ৰীতি সুখ-সোঁত
 ৰাজ্যত মোৰ ?

৩

“মোৰ ভীষণৰাক্ষসে কৰে হাঁহাঁকাৰ
 জগতপ্ৰাণী,
মাথোঁ মৰিবৰ বাবে ই ৰাজ্যত বাই,
 আহিণে, তুমি ?”

জীৱন-তৰণী ।

১

তৰঙ্গ-অ'কুল অসীম সাগৰ
গাজিছে ঘনে,
বুৰাই বিশ্বৰ আনন্দ-প্ৰেম
গাজন স্ননে ।

এনুৱা অকুল সাগৰৰ কোলে
এনুৱা ৭ জন মহাকোলাহলে
পৰ্ববত সমান ঢেউৰ মাজেদি
আকুলমনে —

ভাহিছেহি মোৰ জীৱন-তৰণী
বিপদ-মৰণ ক্ষণে ক্ষণে গনি

কামলকলি

শূন্য পৰাণে নৈবাত্বেৰে সন্তে

অজ্ঞাত পিনে ।

ওৰঙ্গ-আকুল অসাম সাগৰ

গাজিছে ঘনে ।

২

না জানোঁতি মোৰ গন্তব্য নো কিবা,

মিলন-দিন,

গৈছে। কোন পিনে ? কিহৰ আশে ?

উদ্দেশ্যহীন ।

বুকে লই মাথোঁ নিৰাশতাভাৱ

কৰুণ-ৰোদনি কৰে। ঠাঁইকাৰ ;

চকুৰ চকুলো বই মিলি যায়

সাগৰ জলে ।

হৃদয়ৰ যত উচ্ছাহৰ গীতি

স্বপ্নিত-কোমল প্রেম-পূণ্য-শ্রীতি

শয়ন লগিছে চিৰদিন হেতু

বিস্মৃত-কোলে,

জানিব এই কিৰণ-বিহীন

তিমিৰ হলে ।

৩

হৃদয় কঁপিছে নৈবাশ্যৰ মাংস

কৰুণ তথ্যে ;

তৰণী কঁপিছে অনন্ত বিপদ-

ঢেউৰ মুগ ।

ঘূৰেঁ। বুৰেঁ। ভাবে ভাহিছে তৰণী

সোঁতৰ পাকত নাচিছে নাচ'ন

দিখিদিশ হোন ভাহি 'ক কাৰণে

পুনৰ যায় !

অনন্ত অকূল মহাসাগৰৰ

বিৰাম দিহীন মহাগাভনৰ

মহানজ্জ্বলনি বৰিছেহি মোক

বধিৰ প্ৰায় ;

চুশুনিছে। কোনো প্ৰেম-শান্তি গীত

একোৰে হয় !

৪

কিশোৰী উয়, চঞ্চলচৰণে

নৱীন গীতে —

নাচিছিল স্মৃতে বিশ্বৰ দুৰাৰে

কিৰণ স'তে ।

সুস্বাদুগলয় অতি ধীরে ধীরে
আনন্দ-উদয় সুকোমল কবে
পবিশি জীবন কবিছিল মোর
পুলক ভবা ।

উষা কিশোরীও নরীন সঙ্গীত
মধুর নাচনি মোহিনোভঙ্গীত;
প্রকৃতি-ফুলনি হাঁটিছিল দেখি
আপোনহবা —

গোঁগিছিল ভাল; ভাবিছেলোঁ মূই
সুখ বধা ।

৫

অনন্ত অদৃশ্যে শ্বর্নিলোহি কাব
আদেশ গাত,—

নিমিষে মিলাল সি সকলো সুখ
দুখের গাত ।

এই সুখ-স্বপ্ন, এই প্রেম-গীত
ভাজি যাব লাগে মহাদূরগিত
বুক বান্ধি হাঁয়, উলাহ উছাহে
অনন্ত পিনে ।

অফান ফান

সি পথ যে মোর অজ্ঞাত-একাদে,
সম্মুখত মণৌ মহাপারাবার ;
ক'তা কোন দিশে ? কিমান দূরত ?
আছিছে মন —
পার হব জানো পারিম সাগর
তবনী মনে ?

৬

ভাহিগ ক্ষণেতে জীবন তবনী
সাধ-বৃকে —
অন্ত অস্তর নাভাবি একোকে
ককণ দুখে ।
তবসত নাচে, ভাহু তবসত,
উলাহ উছাহ নাই জদ্যত,
সম্মুখত হাঁয়, হাঁহিছে মরণে
বিকট হাঁহি ।
কঁপিছে জীবন দুখে ভয়ে লাজে
নোহাবে বাক্সির শতেক ধৈর্যে ,
নাই আশা কোনো, নাই দিগ্দিগ
গঠছে ভাহি ।

সম্মুখত হাঁয়, হাঁহিছে মৰণে
বিকট হাঁহি ।

৭

গগনৰ বৃকে ভাহিব লাগিছে
ডাবৰ ঘন,
জগত কঁপাইছে বজ্জৰ মহা-
গাজন স্নন ।

চঞ্চল চৰণে নাচি নাচি ধীৰে
নিশীথ-ৰাক্ষসী মহানন্দভৰে
আহিছে সি সউ একাৰি যানে
জগত খন ।

সম্মুখত এই অশীম বিপদ
তাতে আৰু মোৰ জনা নাই পথ,
যাম কোন পিনে ? কিমান দূৰত ?
আবুল স্নন ।

নাই সহায়ক বুঢ়িমান হাঁয়,
তৰণী খন ?

৮

ৰাজিছে হিমাত ত্ৰিয ও মোৰ
ৰি.ৰি.ৰিনি,

অকলকলি

নৱীনা উষাত মহাপুৰুষৰ

আদেশবাণী ।

খাটিছোঁ তোমাক হে প্ৰভু মহান,

আদেশিছোঁ যদি কৰা লগে দান

উলাহ উছাহ ধৈৰ্য আশা

শক্তি প্ৰাণে ।

পাৰ হম এই অসীম সাগৰ

উছাহ আনন্দে পূৰিত অন্তৰ ।

কিবা ভয় এই বিপদ সাগৰে

কান্দিম ঘনে ?

নুবুৰে তৰণী, যাম আনন্দেৰে

তোমাৰ পিনে ।

দধীচিলৈ ।

১

তুমি

লোৰাঁহি মোৰ ভক্তিৰ নৈবেদ্য,

মহদাশয়,

হৃদয়কাননে মোৰ ফুলিছে দি

কুসুমচয় !

তুমি হে যোগীন্দ্র, জ্ঞানী, শাস্ত্র, ধৰ্ম,

পৰাৰ্থে ত্যাগৰ মহানবীৰ ।

— অত্যাগৰ জ্বলন্ত মূৰ্তি

আমাক হাঁয়,

দেখাঁহি তুমি সমান তাৰ

গৌৰৱ নাই ।

২

ভূমি পৰৰ কাৰণে দিলাঁ প্ৰাণ খেৰে
 আনন্দ মনে,
 জগতবাসীয়ে দেখিলে বিশ্বয়ে
 তোমাৰ পিনে !
 ভাৰতমাতৃৰ ভেয়াগী সন্তান,—
 ত্যাগমন্ত তৰ, ত্যাগ তৰ প্ৰাণ;
 স্বার্থত্যাগৰ মূৰ্তি মহান
 দেখালোঁ য়েৰে,
 ভাৰতবাসী ত্যাগী, ত্যাগবীৰ
 দেখিলে ভৱে !

৩

ভূমি আছাঁহি এৰে শোভাই স্বৰ্গৰ
 সিংহাসন,
 জগতবাসীয়ে গায় এতিয়াও
 তোমাৰ গুণ !

কমলকলি

শিকাইছাঁ ত্যাগমন্ত্ৰৰ সাধন
জগতক তুমি, কৰিও পালন
স্বকঠোৰ হাঁয়, সেই মহান

ত্যাগৰ ব্ৰত ।

লোৱাঁ ভক্তি-অৰ্ঘ্য, তৰ পদে মোৰ

মস্তক নত !

—:§:—

বিদায়-অশ্রু ।

১

চিন্ত-মন্দিৰ ভৰিছে আজি
নয়ন-লোৰে,
বিদায় দিব পৰাণ মোৰ
আকুল কৰে ।

বিশ্ব আজি দেখিছে। একাৰ,
চিৰ বিদায়ৰ পৰি হাঁহাঁকাৰ
কানত মোৰ বাজিছে মাথোন
ৰোদন-সুৰে,

চিন্ত-মন্দিৰ ভৰিছে আজি
নয়ন-লোৰে ।

২

শোকৰ নদী ব'লেহি প্ৰাণে
 তৰঙ্গে ভৰি,
আছিল হাঁয়, প্ৰাণৰ মোৰ
 আনন্দ-ধাৰি ।
অস্তহিত আজি নৱীন উদ্যম,
নাশিল মোৰ কম্পিত উত্তম
ভাবী-জীৱনৰ কল্পনাৰাশি
 সমাপ্ত কৰি ;
শোকৰ নদী ব'লেহি প্ৰাণে
 তৰঙ্গে ভৰি !

৩

কিমতে ভাই, তোমাক দিওঁ
 বিদায়-বাণী ;
—চিন্ত-ফলিৰ ছবি তোমাৰ
 মোহাৰেঁ। আমি ।

কমলকলি

সঙ্গ আজি পাহৰি আমাৰ
ঢালি দি হৃদে বিবহ-এন্ধাৰ,
অজ্ঞাত এ কোন সংসাৰ পাৰৰ
যাত্ৰীহে তুমি,
কিমতে ভাই, ভোমক দিওঁ
বিদায়-বাণী !

৪

মনত পৰে সিদিন' কথা
পাহৰা নাই,
লডাৰ* তোৰে সঙ্গীত গায়
পথোৱে ভাই !
কুলি কেতেকৌৰ সঙ্গীতে মোহি
হৈছিল। তুমি আনন্দে ভাহি,
গোক-ফুলৰ গোকৈ আত্মহাৰা
হৈছিল। ভাই,
মনত পৰে সিদিন' কথা
পাহৰা নাহি ।

* লডা নদী--এখনি সৰু নদীৰ নাম ।

৫

মলয়-সুধা কুসুম-গোন্ধ
 বই যে আনে,
 মধুবাসন্ত সাক্ষ্য ভ্রমণ
 পবেহি মনে !
 যেতিয়া হাঁহে নিশীথ-বজ্রন
 — মধুর হাঁহিত আনন্দিত মন, —
 আকাশ পিঙ্গে নক্ষত্র-মালিকা
 উলাহ মনে,
 মলয়-সুধা কুসুম-গোন্ধ
 বই যে আনে !

৬

লড়া নদীব নীতব খেলা
 স্মরণে মনি;
 কমল-কবে কমল-মালা
 তব গাঁথনি !

কমলকলি

অসংখ্য কথা আহিছে মনে,

আজি এ তর বিদায়-ক্ষণে,

বিদায়-শোকৰ উচ্ছাসপূৰ্ণ

হৃদয় খনি,

লগ্না নদীৰ সঁতৰ খেলা,

স্মৰণে মনি !

৭

মলিন তর মু'খনি আজি

—সিহেতু ভাই,

—ভ্যাজিব ধৰা— বিষাদ পূৰ্ণ

হৃদয় হাঁয় !

মাগিছাঁ তুমি অশ্রু-নয়নে

অস্তিম-বিদায় কৰণ বচনে,

জনাই বিভূষ আহ্বান-বাণী

আমাক হাঁয়,

মলিন তর মু'খনি আজি

—সিহেতু ভাই !

৮

একি—নীৰৱ,— ললাঁহি ভাই,
বিদায় চিৰ,
নহোঁতে শেষ বিদায়-বাণী
নয়ন-নীৰ !

এ মোৰ গঁথা মালা চকুলোৰ
কৰুণোপহাৰ চিৰবিদায়ৰ
লোৱাঁহি সাদৰে. অজ্ঞাতযাত্ৰীৰ
উত্ত-বীৰ !

একি—নীৰৱ,— ললাঁহি ভাই,
বিদায় চিৰ !

৯

ভেসে হে ভাই, যোৱাঁহে যোৱাঁ
শেষ বিদায়,
নিশ্ববিধাতা প্ৰভুৰ পদ
পূজাগৈ ভাই !

কমলকলি

নুফুলোঁতে কলি, সৌৰভ পূৰিত—
নহোঁতে চৌদিশ গোন্ধে আমোদিত,
কীট-বেমাৰৰ বিষম দংশনে
সৰিলঁ হাঁহ,
ভেসে হে ভাই, যোৱাহে যোৱাঁ
শেষ বিদায় !

১০

মিলিম আমি কৰ্ম-দিনান্তে
পুনৰ ভাই,
— একাৰি যেনে আহিব মৃত্যু-
বজনী বাই ।
অত্যাচাৰ, দুখ, শোক ও বিঘিনি,
অপমান, দৈহিক, বিবহ-অগনি,
হাৰোঁহি যদি ইসকু স'তে—
সমৰে হাঁহ,
মিলিম আমি —কৰ্ম-দিনান্তে—
পুনৰ ভাই !

মুক্ত-বাণী ।

১

কিবা দুখ-শোক. ভয়, বিষহ, বোদন,
 নিৰাশতা, হাঁহঁকাৰ,
 বিপদৰ পাবাবাৰ !
নামানোঁ অনন্ত আকুল বাসনা,
কণ্ঠ-শোহক পিয়াহ-যাতনা,
 দম্ভ, বীৰ্য্য-অহংকাৰ,
 চিন্তা-অগ্নি-কাৰাগাৰ !

২

যাম মুক্ত পথেদি, মুক্ত হৃদয় লই
 —চিৰ আনন্দৰ লোক,
 কিবা ভয়, দুখ-শোক !
বজাই আনন্দে মুক্তিৰ বাঁহী,
পঞ্চমে মুক্তিৰ সঙ্গীত গাহি
 যাম আনন্দৰ লোক,
 কিবা ভয়, দুখ-শোক !

—:§:—

প্রার্থনা ।

১

যেহে এক্ষাৎ পাপর বঞ্চনা হৃদয়
 আরবে,
মক' নীহারিকাপিনে তৃষ্ণাতুর
 লরবে ;
 —বজ্রকঠুরা হৃদয় তোমার
 কুসুম কোমল প্রীতি-পাষাবার,—
 ধর্ম্যালোক ধর'। সম্মুখে আমার
 সাদবে,
যেহে এক্ষাৎ পাপর বঞ্চনা হৃদয়
 আরবে ।

কমলকলি

২

যেবে ক্রান্ত-দীন-দুখাতুর — থাকেঁহি এলাহ-
শয্যাত,

ভাবী জীবনৰ আশা মিলায় বিশ্বতি-
কোলাত ;

দিয়াঁ তুমি নর শক্তি পৰাণে

বীৰ্য্য-দস্ত মোৰ হৃদয়ে দুগুণে,

উছাহে কর্তব্যে ধৰিম ঘটনে

হে নাথ,

যেবে ক্রান্ত দীন-দুখাতুর থাকেঁহি এলাহ-
শয্যাত ।

৩

যেবে ই বিশ্ব-অন্তঃপুৰে বোদন উঠে
সঘনে,

আছে আকুলি পৰাণ হিয়াভেদী শূৰে
অরনে ;

ককলকলি

মূৰ্ত্তি ধৰি তুমি ফ্ৰেম ৭ প্ৰীতিৰ
বোৱাই শোকত আতুৰ শৰাৰ
ঢালিবাঁ ধৈৰ্য-শান্তিৰ সুনীৰ
পৰাণে,
যেৱে ই বিশ্ব-অন্তঃপুৰে বোদন উঠে
সঘৰ্মে ।

৪

আছে লাহেধীৰে ইকি, ভীষণমূৰতি
শমন
বুলি মিচা আশা, দৰ্প পুত-পৰিবাৰ,—
সপোন !
—বীৰবেশে লই অন্ত সমৰ—
অলজ্য মৃত্যুৰ সাহিত্তে সমৰ
কৰিম, উৰাম নিচান জয়
মৰণ,
আছে লাহে ধীৰে সৌবা, ভীষণমূৰতি
শমন !

কামলকান্দি

৫

কবি- কল্পিত—মলয়, কুম্ভম, ভোমৰা-
গুপ্তন,
স্বৰ বাঁহীৰ অমিয়া, সঙ্গীত, কোকিল-
কুজন,
তেয়াগি ইসৰু লৰিম যতনে
দুখ-দৈশ্ব-ভয় গচকি চৰণে
অনন্ত প্ৰেমৰ তৰু পদ পিনে
গোপন,
ভাজি কবিৰ মলয়, সঙ্গীত, কোকিল-
কুজন !

৬

ৰাই হৃদয়ত প্ৰেম, জগজ্জনে কৰিম
আপোন,
যদি আহে কেতিয়াবা—সমাদৰে কৰিম
বৰণ ।

কমলকলি

—শৃঙ্খল হৃদয় পূৰোহিঁহি নাথ,
নিৰ্ম্মল প্ৰেমেৰে,—সি প্ৰেম-গাথাত
—তোমাৰ চৰণে কৰে। প্ৰাণপাত
শৰণ !

নাই হৃদয়ে প্ৰেম, জগজ্জনে কৰিম
আপে ন ।

৭

ইকি, দেখোঁ সম্মুখত কৰ্ত্তব্য-কৰম-
সাগৰ,
হাঁয়, তৰঙ্গত তৰঙ্গিত, কোঢ়ালিত
নিৰন্তৰ !
শুভ আশীৰ্বাদ দিয়া দেৱ, তুমি,
পাৰ হম তৰ ফ্ৰেৰ-পদ মনি
ভহাই আনন্দে এই নাও খনি
প্ৰাণৰ,
এই সম্মুখৰ মহা কৰ্ত্তব্য-কৰম-
সাগৰ ।

কমলকলি

৮

তুমি ধরিবাহে তুলি অহে প্রেমময়,
 যতনে,
যদি পৰেঁ। কেতিয়াবা লৰোঁতে তোমাৰ
 কাৰণে !

 গুচাবাঁ যদিহে ভুলে বা অভুলে
 ফুল-মালা বুলি সাপে দিওঁ গলে,
 দিবা ঠাই যদি প্রৱেশোঁ অনলে
 চৰণে,

নতু' ধরিবাহে তুলি অহে প্রেমময়,
 যতনে !

নিবেদন ।

১

মধুর অমৃতসম
সানি মুখে নিকপম
নিৰমল হাঁহি,
জেউতি শোভিত শিবে
দিনপতি পূর-দ্বারে
দেখা দিল আহি ।

২

একাবে আলোক হেন
গগনে বিজুলো ঘেন
এ বিশ্ব-প্রাঙ্গন
হাঁহিল,—হষিতমনা
বাজিল পরাণ-বোণা
মধুর নিকন ।

কল্মলকান

৩

হাঁহিল কলিকা ফুল,
আকুল ভোমবাকুল
মোহিত গোন্ধত
লোভে তার, জাকে জাকে
আকাজ্জা পূরিত মুখে
আহিল ফুলত !

৪

—শ্রাস্ত বাটকরা যেনে
লবে তরঙ্গিণী পিনে
আকুল পবাণে,
পিয়াহ বোদত পোষা
পবাণ, শঁতাষ হরা
ভাব পবশনে !

৫

অসীম সংসার মাজে
আছোঁতি মানব সাজে
এটি ক্ষুদ্র কোট,

মত্ত হোৱা শক্তি-মদে
অসংখ্য মানব পদে
হুই গঢ়কিত ।

৬

—মঙ্গল প্রভাতে আজি
হৃদয়ে বাখিছোঁ সাক্ষি
আসন তোমাৰ,
পূৰ্ণ প্রেম-মুৰ্ত্তি ধৰি
আহাঁ ঈশ, কৃপা কৰি
—বহঁ। এটিবাৰ ।

৭

তোমাৰ চৰণ চুমি
ভক্তি-নম্র-শিৰে নমি
ভক্তি উপহাৰ
দিম আজি তৰ পদে,
যেই আশা জাগে হৃদে
—পূৰ্বাম এবাৰ ।

৮

অসহায়, ভিক্ষু-দীন,
বলবীৰ্য্য সাহ হৌন,
জীৱন একাৰ,
অক্ষম, সন্তুলহীন
বিনে ভক্তি কিনো দিম
চৰণে তোমাৰ ?

৯

অশ্রুভৰা দু'নয়ন,
শোকাগ্নিত দগ্ধ মন
পূৰ্ণ হাঁহাঁকাৰ,
সাগৰে অসীমতম
যেন নাৱিকৰ সম
নৈৰাশ্চাৰতাৰ !

১০

নাশিবা উসৰ প্ৰভু,
দানিবা হৃদয়ে বিভু,
অসীম শক্তি,

কমলকর্মে

ন.ই। যেন এলেক্ট্ৰী,
খুণ্টৰ নাটকৰ
হওঁ উচ্চাতি ।

১১

জীৱন-নদীৰ সোঁত
নোহে যেন গতিৰোধ,
বয় তৰ পিনে,
কৰ্ত্তব্য-দিনৰ অস্তে
মিলোঁ যেন আনন্দেতে
তোমাৰ চৰণে ।

মানব-ভাণ্ডা ।

১

গোলাপ, কেতেকাঁ, জাঁই
সুগন্ধ পূৰিত কায়,
ফুলনিও হলে প্রফুল্লিত;
ধকলোরে আনন্দেতে
সেই ফুল লই হাতে
গোন্ধ লয় হই আনন্দি ত ।

২

কিন্তু শুক হই যেরে
নির্গোন্ধ হয়হি, তেরে
ঘিনি দিয়ে পেলাই দূৰত;
আগর নিশ্চল গুণ
ভুলি সরে তেতিক্ষণ
ধ্বিন ভাব আনেহি মনত ।

৩

ভেনুরা সংসার বীতি
যত দিন সাধুমতি
হই নবে থাকে ভুমণ্ডলে,—

কমলকাল

সবের তাক সমাদরে,
মঙ্গল কামনা করে,
মাগু করে মানর সকলে ।

৪

কিন্তু যেহে সঙ্গদোষে
মোহি মিছা বঙ্গরসে
কুপথত কবি পদার্পণ—
অনাথ-দরিদ্র বেশে
মাগি খুজি দেশে দেশে
নিজ দুখ করে নিবেদন;—

৫

তেতিয়ানো তার কোনে
পূর্বকথা ভাবি মনে
দরিদ্রতা কবির বিনাশ ?
দয়াত আদ্রিত কায়
হইনো উছোগী হাঁয়,
কোনোবাই দিবনে আশ্বাস ?

মাতৃদেবী ।

১

প্রাণে বয় সদা আশা-সুখ
উলাহ-উছাহ অস্তহীন,
ধূলি-ধেমালিতে বয় মোর
লবালি কালর সুখ-দিন ।
ছুখ-শোক-ভয়, বিবহ-নৈবাশ্য বোর
অজ্ঞাতহে আছিলিহি মোর ।

২

অকস্মাৎ শুনিলোঁ এদিন
সকলুগ বিদায়র গীত,
প্রাণত বাজিল বজ্র সম,
শোকাকুল হল মোর চিত্ত ।
অশ্রুপূর্ণ নয়নেৰে কৰিলোঁ সন্ধান,—
মাতৃদেবী হৈছে অস্তদ্বান !

৩

শোকে মোৰ ভাঙিলিহি বুকু,
আশা-সুখ হল অস্তহিত,
পৰিবৰ্তে উলাহ-উছাহ
নিৰাশতা হল উপনীত !
দেখিলোঁ সংসাৰ হাঁয়, বিজন কানন,
পূৰ্ণ হিংস্ৰপশু অগনন !

৪

ভূমি স্নেহে, প্রেমে ও যতনে
প্রাণ মোক দিছিলোঁ জননী !
অকস্মাৎ কিয় অস্তহিত
অসময়ে হলোঁ স্নেহ-বাণী !
পুত্ৰ তৰ শোকাকুল, জ্ঞান হীন অতি,
তাত তৰ নপৰিল দৃষ্টি !

৫

নকৰিম একে। ব্যগ্র প্রার্থ
উচ্ছসিত সম অবোধৰ,—
ভোমাৰ সি নররাজ্য দেবী !
শান্তি পূৰ্ণ অথবা দুখৰ !

কমলবর্গিন

দেখিছেহি আজি মোর কল্পনা-নয়ন,
তর বাজ্য চিৰ অতুলন !

৬

—সিয়ে অতি সুখ-শান্তি-পূর্ণ
স্বর্গরাজ্য—নন্দনকানন,—
ফুলে ফুল, গায় গীত কুলি,
ভোমবাই করে গুঞ্জরণ !
তার মাজে সুশোভাই স্বর্ণ-সিংহাসন
বহি আঁচাঁ, বইছে পরন !

৭

অবগত আঁচাঁ তুমি এরে,
আঁচাঁ মই কঠিন সংসারে ;
খোজে পতি বিদ্র অগনন,
পরিপূর্ণ চিৰ হাঁহঁকাৰে ।
ক'তা তার মাজে শান্তি, ক'তা প্রেম সুখ !
হাঁহঁ মাথোঁ মৃত্যু-সর্বভুক !

৮

অবগত পৰা মোক আজি
আশীর্বাদ দিয়াঁ স্নেহবাণী !

কমলকলি

কঠিন সংসার পথে সদা
আশ্রয় তব পদ নমি ।
অশান্তি ও শোক-দুঃখ পূৰ্ণ এ জুৰনে,
জয় লাভ কৰিম যত্নে

৯

ধীৰে নামি আহিব যেতিয়া
অন্ধকাৰ সুদীঘ বজনী —
সংসারৰ শত কাম অস্তে
যেৰে মই লগি জিৰনি,—
আনন্দত গাই গাই বিজয়ৰ গান
তব কোলে ঢালি দিম প্ৰাণ ।

ভৰত ।

কৈকেয় বজাৰ পুৰে আনন্দ-সুখত
ভাই শত্ৰুঘন স'তে আছিল ভৰত
মৰমৰ ভাই তৰ, হে দেৱ শ্ৰীৰাম,
আতিথ্য গ্ৰহণ কৰি । হল অৱসান
সি সুখ-আনন্দ, যেনে দেখিল সপোন
দ্বিতীয় পহৰ ৰাতি নিস্তৰ্দ্ধ কুৰম
নিদ্ৰামোহিনীৰ সুখ-সুকোমল কোলে-
তেল মাজে মৃত পিতা ; শোক অশ্রুজলে
ভৰিল দুচকু তাৰ অজ্ঞাত বিপদ
আগমন বাৰ্তা ভাবি । কৈকেয়ৰ পদ
শ্ৰণমি আকুল হৃদে কঙ্কণ নয়নে
নিৰাশে বিদায় লই শোক-ভগ্ন প্ৰাণে
আছিল অযোধ্যা পুৰী ।

— বাজো হাঁহাঁকাৰ —

তৰ বনবাস আৰু লগে লগে তাৰ
মাতৃসমা সীতাদেৱী, স্নেহৰ লক্ষ্মণ;
শুনিল যেতিয়া হল, বিষাদিত মন !
জননী কৈকেয়ী কৰি দংশন বজাক
তৰ শ্বায়-প্ৰাণ্য ৰাজ্য ৰাখিছেহি তাক,
শুনিল শোকত হাঁয়, আকুল অন্তৰ ;—
তেল মাজে প্ৰাণহীন শৰ জনকৰ
দেখিল সম্মুখে যেনে হল অচেতন ।

চৈতন্য লভিল যেনে সজল নয়ন
দেখিল সমস্ত বিশ্ব কিবা দুখ-শোক
নিমগন, শান্তিহীন, ঘ্লান সূৰ্য্যালোক !
পাচত অসৌম ধৈৰ্য্য-সাহে বান্ধি হৃদি
কৰিল সৎকাৰ আৰু শ্ৰাদ্ধ-দান আদি !

আহি এ দণ্ডকে এৰে শেকাকুল মনে
শত দোষ ক্ৰটি লই,—তোমাৰ চৰণে

অনলকলি

যাচিছে অযোধ্যা রাজ্য, মাগিছে কাতকে
তোমার করুণা ভিক্ষা । আনন্দ অন্তরে
তার শত দোষ ক্ষমি, হে শ্রীৰাম, তুমি
লই তব গায়-প্রাপ্য সেই বাক্য ভূমি ;
কবানে স্নেহের কথা, আনন্দ বচন,
কবিবানে ভাই বুলি প্রেম-আলিঙ্গন !

বন্দী ।

ছয়াব-খিৰিকী বন্ধ নিস্তক নিৰ্জল
এক্কাৰ হৃদয়-কোনে,—বিহীন স্পন্দন
মুদিত নয়নে সেই পাপ-এক্কাৰবে
যতনে কৰিছে পূজা,—ভাবিছে অন্তৰে
‘মুক্ত মই পৃথুবান !’ অনন্ত বিশ্বৰ
স্বাধীন পবিত্ৰ বায়ু, মুক্ত সূৰ্য্যৰ
প্ৰথম আলোকবাণি,—গোক কুসুমৰ
সুস্নিগ্ধ-কোমল,—আৰু উঠা নিবলুৰ
বিশ্ব মহাকোলাহল,—জড়মূৰ্ত্তি প্ৰায়
জনানাই,—দেখানাই,—পোৱা নাই হাঁহ !
—দিয়া নাই মেলি বন্ধ খিৰিকী-ছয়াৰ
সি এক্কাৰ প্ৰাস্তবৰ, সম পুতলাৰ
নিষ্পন্ন নীৰব ; ভাবে ‘মুক্ত ও সৰল’,
নাভানোহি বন্দী সিয়ে অক্ষম-দুৰ্বল !

আত্মবল ।

প্রকাশি ককণা তুমি যি কবিছাঁ দান
শাস্তি-শোক সু-অবিচার, মান-অপমান,
ধন দৰিদ্রতা,—সেয়ে যথেষ্ট আমাৰ ।
নাচাওঁ, নামাগোঁ আমি আক বেছি তাৰ ।
সুখে-দুখে, সম্পদে বিপদে, অভ্যাচাৰে,
—নিমজ্জিত তৰী মোৰ অসীম সাগৰে—
সংসাৰৰ মকডুমে তৃষ্ণাতুৰ প্ৰাণ,
অনলৰ খৰ তাপে যুতৰ সমান,
তথাপি নকম প্ৰভু, বন্ধা কৰাঁ তুমি ।
ধৈৰ্যে, উছাহে, দীপ্ত-বীৰতেজে আমি
বীৰ্য্যোন্নত শিৰে, বজ্জ হৃদয়ে আমাৰ
—পাব হম সংসাৰৰ বিপদ অপাৰ ।
সুখে-দুখে-অপমানে ধুৱতৰা সম,
লক্ষনীয় বৰাঁ মাথোঁ তুমি প্ৰিয়তম !

প্ৰেম ।

অকমল সংসাৰৰ ডাপ শীতলাৰ,
—বাখিৰ মানৱ প্ৰাণ—অনন্ত জীৱন—
মৰতত পাৰিজাত, কমল কুলাৰ,
আনন্দ-লোকৰ পৰা উৱ আগমন !
পিতৃ-মাতৃ, ভাই বন্ধু, যত্ন প্ৰেয়সীৰ
তোমাৰে মহিমা কত কৰিছে ঘোষণা ;
দুখ-শোক হিংসা দক্ষ সংসাৰ প্ৰাণীৰ
তুমি সুখ, তুমি শাস্তি,—অনন্ত বাসনা ।
উত্তৰ দিশত থাকি সউ হিমালয়
আৰু ওটিনীৰ সুখ, “কুলু কুলু” গীতে,
কুলিৰ বাঁহীৰ সুৰে,—মাথোঁ তুমি ময়-
গোৰেৰে আনন্দে চোৱাঁ। প্ৰচাৰে জগতে ।
বিষাদ চকুলো পূৰ্ণ এ বিশ্বভূৱন,
তোমাৰ পৰশ পাই নন্দনকানন !

সমৰ্পন ।

দুখ-শোক, অশ্রুজল, হাতপ্ৰতিঘাত,
বিবহ,—প্ৰানত মোৰ কৰিছে আঘাত
নিশিদিন কত হাঁয়,—নিষ্ঠুৰ সংসাৰ ;
কৰিছোঁহি অসহ্য কত হাঁহাঁকাৰ ।
কত বিপদৰ অগ্নি চাৰি দিশে মোৰ
অলি উঠি প্ৰসাৰিত কৰি দুটি কৰ
কৰিছেহি কণ্ঠাগত প্ৰাণ । সৌমাহীন
নিৰাশতা-সাগৰত বুৰিছোঁহি, লীন
হৈছে কত আশা মোৰ ভাবী জীৱনৰ ;
হৈছে। মৰুভূ'ৰ মাজে তৃষ্ণাত কাতৰ ।
আজি প্ৰভু, জীৱনৰ আবেলি বেলিকা
ঠেলি দি এ সংসাৰৰ মায়া-মৰিচীকা
সমৰ্পিলোঁ ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণ তৰ পদ-প্ৰান্তে,
নিম্নৰ-পৰিত্ৰ এই চকুলোৰে স'তে ।

কবি ।

বিজ্ঞান ফুলনি মাজে, তুমি উদাসীন,
উৰ্দ্ধদিশ দৃষ্টে কিবা বাজ্য সপোনৰ
ৰচিব লাগিষ্ঠ। কনি, স্তব্ধ বাণ্যহীন,
প্ৰেম-সুখ-শান্তিপূৰ্ণ মোহন সুন্দৰ ?
পতিকোলে জোৎস্নাময়ী সুন্দৰী বজনী,
কুলিব পঞ্চম তান, গীত তটিনীৰ ;
কুসুম ভূষনে স'তে প্ৰকৃতি সজ্জিনী
বসন্ত গাভৰু নাচে ৰূপে মোহিনীৰ !
কি আনন্দ, কিবা সুধা ঢালিছে সঘন
মৰ্ম্মে মৰ্ম্মে সুধাসুৰে বিশ্ববীণা খনি,
নায়ক-নায়িকা ৰূপে গুণে অতুলন,
গাইছে প্ৰেমৰ গীতি,—প্ৰেমৰ হাঁহনি !
সংসাৰৰ শোক-দুখ-অগ্নি-দহন নৰ,
প্ৰবেশি তোমাৰ বাজ্যে আনন্দ-বিভোৰ !

কবিতা ।

সুন্দৰী সি বসন্তৰ মধুৰ নাচন,
সুগন্ধ কুসুম শত কৰি আহৰণ ;
সখিয়তী, কোকিলৰ গীত সুমধুৰ,
মলয় পৰ্বন কৰা প্ৰাণমন জুৰ ;
তটিনীৰ—“কুলু কুলু” সুমধুৰ গীতি,
নীল আকাশৰ মাজে তৰাৰ হাঁহিটি ;
জোনাক নিশাৰ শোভা মোহন সুন্দৰ,
পতিপত্নী নিৰমল অতৃপ্ত প্ৰেমৰ,
কনা' কনা' সকলোৰে কৰি আহৰণ
কবিতা, কল্পনালাভ, তোমাৰ বচন !
জননীৰ স্নেহধন, বিভূৰ কৰুণা
তোমাতে বাজেহি যত, তুমি অতুলনা ;
কবিৰ সৃজিত ৰাজ্য ! তাপী সুখানৰ
তোমাতে আহিলে হাঁহে, হাঁহি আনন্দৰ !

জীৱন-পথ ।

এ মহাপথৰ যাত্ৰি,— আছে সম্মুখত
অন্তহীন— দূৰতম জীৱন-ৰ পথ ;
মাথোঁ মহামৰুভূমি অতি সুবিস্তৃত
তপ্ত-বালিবাশি পূৰ্ণ, নাই অৱস্থিত
সুশীতল বাৰি পূৰ্ণ, সবসৌ নিৰ্মলা ;
নাই কতো ছঁয়া দাতৃ বিৰিখ সুফল।
সুৰমাল ফল স'তে।— অত্যন্ত প্ৰথৰ
অগ্নিসম মধ্যাহ্নৰ ভৰ। বোদকৰ ।
খোজে পতি আছে বিঘ্ন, খোজে পতি ক্ষয়,
অপমান, অত্যাচাৰ, দুখ-দৈন্ত-ভয়,
নৈৰাশ্ৰ ও নিৰানন্দ, বিবহ-সন্তাপ,
অশান্তি, চকুলো আৰু চিৰপৰিতাপ ;
হকাৰধা নানাবিধ আছে অগনন,
একি পথ জীৱনৰ চিৰ বিভীষণ !

যাত্রী ।

এ প্রথৰ বোদকৰ, শতক বিধিনি,
ভুচ্ছ কৰি মহাতৃষ্ণা, নৈৰাশ্য, আমনি,
অপমান, দুখ-দৈন্য ; গচাঁক চৰণে
পথে থকা অগমন কণ্টক কাননে ;
ঠেলি দি শতক বধা,—হম আগুৱান
অগমন যাত্রী মাজে বেই মহাপ্ৰাণ
মানৱৰত্ন সৰে গৈছে আগুৱাই
বাধি খোজ চিন, নিজ সৌৰভে ভৰাই
লক্ষ্য সেই খোজ চিন ! নৰম থমকি
পৰ্বত সমান শত বধাক গচাকি
আগুৱাম । এতিয়াও আছে জীৱনৰ
এ মহা পথৰ বাকী দূৰ দূৰান্তৰ ;
এৰা নাই আধা থনো । আগ'ওঁ যিমান
অদূৰ দূৰৰ দূৰ দেখিছোঁ তিমানো ।

বৃষজ্ঞী ।

১

বুকে লই সাদবেষে
গোবরে উচ্ছাহভবে
আছাঁহি গিয়ই তুমি
সম্মুখে আমার,—
অতীতৰ শত কথা
সুখ-দুখ কত বার্তা
হাঁহি ও কান্দোন যত,
সম পাৰাবাৰ ।

২

দেখাইছাঁ অবিৰত
কাৰো ভাগ্য জগতত
নাযায় সমানে সদা,
হয় প্রবর্তন,—
সুখ-দুখ, লাভ-ক্ষতি
জগতৰ সকলোটি
গৈছে, হয়, হব হাঁয়,
উঠন পতন ।

অমলকর্গল

৩

আজি যিটো তুলি মূৰ
চৰণে গচকি চূৰ
কৰিছে জৰাৰো মান,
থাকোঁতেই চাই—
হব পাৰে দৰ্পভঙ্গ
শক্তিহীন তাৰো অঙ্গ,
হৰিষে অদৃষ্ট-বালু
গৰামিব হাঁয় !

৪

আজি যিটো নীচশিৰ
—ছুচকুত বয় নীৰ—
অপমান, অত্যাচাৰে
কাতৰ হৃদয়,
কালি সিয়ে শিৰ তুলি
মৰৰ দুৱাৰ মেলি
উচ্চকণ্ঠে গাব গীত
নিশ্চয় নিশ্চয় !

৫

যি অতীতে সমাদরি
লইছাঁহি বুকে কবি
নৌবব-বিনিকি রূপে
জন-অন্তুৰালে,
বর্তমান-ভবিষ্যতে
আমার জাতীয়তাতে
পথ-প্রদর্শক সিয়ে
নিজ গীতি বলে ।

৬

অতীত-সঙ্গীত নোহে
চিৰস্থায়্য কাম-মোহে
বিবহৌ কুলিৰ সেই
'কুহু কুহু' গীত,
সিয়ে নহয় বাঁহীৰ
প্রেম-বিভোল কবির
গোরা স্তম্ভুর স্তবে,
—আত্মহারাচিত ।

৭

সিযে মৃত-সঞ্জীবনী
মৰতৰ মন্দাকিনী
পবিত্র নিয়ৰ সম,
— পুলক-স্পন্দন,
গোক্ৰ স্বৰ্গ-কুসুমৰ,
অনাবিল জোৎস্নাতৰ,
সম স্নিগ্ধ জ্যোতিৰ্ময়
পূৰ্ণিমাৰ জোন ।

৮

উদ্ধোপনা সুধা-গীতি
দেশাত্ম বোধৰ স্মৃতি,
জীৱন-প্ৰভাতে সিযে
পাঞ্চজন্ম ধ্বনি ;
অতীত নীৰৱ কৰ্ম্মী,
জাতীয় জীৱন-স্বামী,
অতীত আমাৰে ভাই ;
জনক-জননী ।

৯

নর জাগরণ যুগে
পূণ্য গন্ধে অশ্রুবাগে
নর প্রাণ অনে বাই
কনকতরঙ্গী —
অতীত চিরন্তন
নতুনর নরতম
উলাহ উচাহ ভরা
গীতিময় ধ্বনি ।

১০

সি অতীতে বকে কবি
আঁচ তুমি থিয় ধরি
ধ্বনিছাঁ সবাবো কানে
বীৰমাতৃ প্রায়,—
যোরাঁহি উন্নতি-পথে
বুকু বান্ধি সাহ স'তে,
অনন্ত জগতপতি
তোমার সহায় ।

উল্লাহ গীতি ।

১

নোহে সংসাৰ জীৱনৰ
 গেলাঘৰ,
মাথোঁ। প্ৰেগ-গীত-কুসুম
 সুগোন্ধৰ !
লীখা আকাশকুসুমে মালা,
 কল্পনাৰ মহামেলা ;
 উদ্দেশ্য নহয় ইটো
 জীৱনৰ ।

২

লোৱা, চোৱাঁহি জীৱনৰ
 কটা বোৰ,—
শোক, দুখ, হাই, বিৰহ
 নিৰন্তৰ !
ক'তা সুখা বতাহ মলয় ?
 কল্পনা-কুসুম চয় ?
 মাথোন মহান্ শিখা
 অনলৰ ।

কমলকলি

আই, এলাহ-শযা তাজি
 আই ভাই,
 চোর। কি মহাশত্রু বোঝ
 কামে হাঁয় !
 আই, আশুবাড় ই সমবে -
 বীরদর্পে অস্ত্রকবে
 নাশিম, কবিম শত্রু
 শূণ্য, — নাই ।

৪

কোর। হে ভাই, “বীর আমি,
 মরণী,
 আমি সন্তান বীর পিতা.
 জননী !”
 ধব। বীরবেশ ধব। ভাই,
 লোরাঁহি বণব ঘাই
 অস্ত্রশস্ত্র, বেশ এৰি
 বগনৌব ।

৯

হ'ক পাষণবো পাষণ
 ছদি মোর
 আক অকোমল ফুলবো
 ফুলতর !
 আমি শত্রু—পাপী, বিপক্ষ ;
 দুর্বল ও স্বপক্ষ
 আশ্রয় প্রার্থীর হও
 বন্ধুতর !

১০

আমি মিলাম কথাত্রে কামে
 যতনত,
 যায় য'ক প্রাণ, সাধিম
 উচ্ছাহত !
 অমি করি যাম কর্তৃবাটি
 নাভাবিম লাভক্ষতি,
 সিয়ে তুচ্ছ ;—শক্তি আছে
 পরাগত !

—❦—

মানস-গীতি ।

১

গাই যাঁম গান মই হৰিষে বিধাদে
নানাবিধ ছন্দবাগীত
মনৰ দুৱাৰ মেলি অথবা ৰোদনে
পুৱাত বা ৰোদ-আবেলিত ।

২

মোৰ প্ৰেম, সুখ-শান্তি, প্ৰণয়-মিলন,
সুখ-স্মৃতি, গীতি মানসীৰ,
অথবা বিৰহ, শোক, মহাহাঁহাঁকাৰ
খৰ তাপ দুখ-অগনিৰ !—

৩

গাওঁ সদা অসময় সময় নামানি
বাঁহী মোৰ কুসুম-কোমল,
হৰ পাৰে চন্দ ভঙ্গ, ভুল বাগীত
অথবা সি শুদ্ধ নিৰমল ।

৪

হৰ পাৰেঁ! প্ৰেম-প্ৰীতি, শান্তি-সুখ দাতা
প্ৰেম স্নেহ যতনৰ ধন ;
অথবা পৰৰ কাষে শোক-অশ্রু দাতা
ঘিনৰ বা বিৰাগ-ভাঙ্গন ।

৫

সি বুলি বমনে বাক উছাক হেবাই
অশ্রুপূর্ণ করুণ নয়ন ;
বিশ্বব দুৰাৰে বহি সহি বোদকব
অতি দীন ভিখারীৰ সম ?

৬

গছৰ ডালত বহি গায় কলি সউ
অবিৰাম “কুছ বুছ গীত,
ঢাৰে কত সুখ সুখ, ভাশি দিয়ে আৰু
বিবহী ও বিবহিনী চিত্ৰ, ●

৭

বিবাহ ভাঞ্জন কাৰো ;—হুস্তনে একোৱে,
তথাপিও নাথাকে না গাই ;
কব পৰা শত কথা, নকৰিণ কান,
লক্ষ্য মোৰ থাকিব সদায় ।

৮

মুকলি হৃদয় মে'ব ব'ক চিৰদিন,
ব'ক সদা বদধ গতিত,
কৰুণাময়ক নিওঁ ভক্তি উপহাৰ,
নকৰোক মাজতে পতিত ।

কৰ্ম্মনীল

শোভাৰাম ব্ৰহ্ম চৌধৰী ।

সংসাৰৰ হাঁহ কোন অজ্ঞাত সুদূৰ পৰা ?
অনন্দোৎকৰ মাছে - আজি তুমি কি ভাবি তন্ত্ৰে
অৰোহন কৰি গুপ্তে সাপোনৰ কনক পৰ্বণী
নাথৰ বিদায়-গীতে তাজি এই স্মৃতি বী ধবলী
গলা চিৰদিন হেতু ! দিলি ঢালি হৃদয়ে আমাৰ
মহাশোক, - অশ্রুজল, - আজি হাঁহ দেখো তৰুকাৰ
জাঁউসাঁৰ ৰাতি সম । হৃদয়ৰ সোঁত আনন্দৰ
আশা-সুখ অন্তৰ্হিত ; - ম'থো হ'ব চিৰ বিদায়ৰ
শোকৰ বেদন-গীত অনন্তৰ পৰা ঘনে ঘনে
আছে অন্তহীন সোঁত শোক অশ্রু-ভিয়াভেদী তানে ।
চকুলোৰে ভৰা চকু, শোকাকুলী জননী অসম
বাগৰে মাটিতে হাঁহ, বকে তাৰ বাজিছে বিষম
বজ্জ প্ৰায় শোক তৰ ।

যথার্থতে জানিছিলো মনে

ধৰ্ম্ম তৰ জাতি-সেৱা, ধৰ্ম্ম তৰ সেৱা মযতনে
জন্মদেশ-জননীৰ ; কিন্তু হাঁহ, গাজি কিয় তুমি

কামলকলি

ভাৰুস্মাৎ অসময়ে নীৰৱেৰে নৃত্ত-বাখা হানি
জা'ত ও দেশৰ বৃকে, গলা কোন অজ্ঞাত শুদুৰ
পৃথিৱীৰ পৰপাৰে ! হুস্তনিলে কৰুণ মধব
তোমাৰ এটিও বাণী আজি তৰ বিদায়ৰ ক্ষণে
নীৰৱ বজনা-বৃকে —হলোঁ যাত্ৰী অনন্তৰ পিনে
নীৰৱে বিদায় লই ।

শোনে আৰু দেশ-জন্মোৰ,
দুৰ্ভাগা বড়োৰ এই দুচকুত বোৱা অশ্রুনাৰ
শুচি সাদৰ যত্নে পোহৰত ইতৰাৰ মুখ
বোৱাৰ গোৱৰ হৃদে আঁতৰাই লাজ-ভয়-দুখ !
উচ্চাহে কঁঠাল বান্ধি তীক্ষ্ণতৰ অসি হাতে লই
বীৰ্য্যোন্নত শিৰে তৰ লক্ষ্যপথে আছিলাহি গঠ
কঠোৰ-কোমল হৃদে । তোমাৰ যে ঠাই সমৰৰ
এ সংসৰ; শত্ৰু—পাপ, অত্যাচাৰ ঘোৰ.
অজ্ঞানতা, অসত্যতা, নাৰীকৃত দাতা অপমান,
তাৰোপৰে পৰিছেহি মহাঘাত অসিৰ মহান
কঁঠুৱা নিৰ্দ্দয় তৰ । বোদকাৰ বল-বীৰ্য্য হোন
বাটৰ এচুকে সউ—ৰোগ-শোক-দুগাহুৰ দীন
বুকুৰ দুৱাৰ মেলি তাকে তুগি ভাবিছাঁ আপোন,

কমলকলি

শৰণাগতক বন্ধা কৰিছাঁহি কৰি প্ৰাণপণ !
— চুৰ্ত্তাগিণী দেশ-বু ক দেশবাসী কৰে হাঁহাঁকাৰ,
ক'তা তুমি কৰ্ম্মীৰ লক্ষ্যপথ দেখুৱাঁ আমাৰ !

সাধি গলাঁ যিবা কাৰ্য্য কৰি গলাঁ যিবা তুমি দান,—
নিখিল হিয়াৰ মাজে দিব হই চিৰ জ্যোতিষ্মান ।
জাঁটসৌৰ ৰাতি সম অন্ধকাৰ বড়ো-ভাগ্যাকাশ,
সুদূৰ উত্তৰাকাশে—এৱতৰা—দিনাৰি আভাস ।
নামে শোভা, কাৰ্য্যে শোভা, দয়া-দান-ধৰ্ম্মৰ শোভন,
পাঁৱত্ৰ তোমাৰ স্মৃতি দেশবাসী নোহে বিস্মৰণ ।

লক্ষ্য ।

১

হৃৎক যিগানে একর বকনৌ,

যিটা লক্ষ্য মোর ডুলি—সউ যে
শোভিতে গগন ।

শত বধা ভয় নিপদ নৈরাশ্য

গচকিম সারগা-সাছে—সউ যে
মাত্তিতে সঘনে ।

২

আহক সহস্র দুঃশোক আদি

সংহারি যতনে—সউ যে
লক্ষ্য মোর হাঁতে ।

করুণ বোদন উঠে কিয় প্রাণে

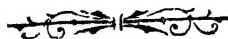
চকুলেবে সতে ঘনে, —সউ যে
আনন্দভ ভাছে ।

৩

সম্মুখে কর্ণবা কবম সাগর,
 পার হম উছ হোবে - সউ যে
 উচ্চাই বিতবে ।
 তবঙ্গ গাজনে বধির দুক'ন,
 তথাপি মাতিছে ঘনে - সউ যে
 মেঘমন্দ্র সবে ।

৪

তবঙ্গত মোর কঁপিছে তবুণী
 বুৰোঁ বুৰোঁ ভাবে, তেরোঁ সউ যে
 মাতিছে সাদরি ।
 যাম উচ্চাতোবে বুকু বান্ধি মোর.
 বরি লব জয়লক্ষ্মী - সউ যে
 আছে থিয় ধরি ।

বিনতি ।

১

নিয়া নিয়া আজি মো'র হিঁসা-কপটালি ঘো'র
অসত্যতা আদি,
দ্রুত-বীর্য-অহঙ্কার নাশ করা নাশবার
দয়া করা যদি ।
সল স্ককটিন হাতে
কাঁচি লো'রী আনন্দেতে
নাশ করি সমূলেতে
শিয়ত তেজব —
পাপ-অত্যাচার-আশা বজ্র সগ কট ভাষা,
অসি খনি মো'র ।

২

দিয় বাঁগে হাতে তুলি মন'র ছুঁবার মেলি
লালাপঙ্ককবে,
আনন্দ হৃদয়তলে লগ আজি তুলি কো'লে
মহা আগ্রহে'র ।

অমলকফলি

গাথি গীত শুমধৰ
তুমি মোক দিয়া স্বৰ,
বিশ্ব দূৰাল্যৰ দূৰ
ভাইব সি স্বৰে,—
দিয়া বাঁহী খনি তুলি দিয়া স্বৰ গীতাবলী
লীলাপদ্য কৰে ।

৩

জগত পাষণময় ভাত কোনে ক্ৰতি-ভয়
নাই জীৱনৰ ;
মোৰ এ অন্তৰ নি কৰা প্রেম-লীলাভূমি
হে অন্তৰ তব !
আহে যদি তাপাতুৰ
দুখ-অৱনত মূৰ
—পৰাণ কৰিম জুৰ
প্রেম-গীত স্বৰে,—
দিয়া বাঁহী খনি তুলি দিয়া প্রেম-পদাবলী
লীলাপদ্যকৰে ।

নিদ্রা কঠোরতর আঁউসী, একাৰ ঘোৰ
দেখি বিশ্ব খনি,—

যে যাত্রী উচ্ছ্বাসত পৰি বব মৰ্ম্মাহত

মৃত্যু-দিন গনি ;

বাণী লম তুলি হাতে

কম তাক চন্দে গীতে

“ভয় নাই নাই পথে”

উদ্দীপনা সুরে ।

দিয়া বাহী, দিয়া শ্রীতি, দিয়া উদ্দীপনা গীতি

লীলাপদকবে ।

